

نقش ویژگی‌های اجتماعی و تحصیلی دانش‌آموختگان دبیرستانی استان هرمزگان در موفقیت آنان در آزمون ورودی دانشگاه‌ها

جمال سلیمی*

حامد پاسالاری**

چکیده

هدف پژوهش، بررسی نقش ویژگی‌های اجتماعی و تحصیلی دانش‌آموختگان دبیرستانی استان هرمزگان در موفقیت آنان در آزمون ورودی دانشگاه‌ها بود. پژوهش توصیفی-تحلیلی و کاربردی است. جامعه آماری پژوهش شامل سه گروه: الف- دانش‌آموختگان^۱ دبیرستانی استان هرمزگان که در سال ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ در آزمون سراسری شرکت کرده بودند؛ ب- مدیران^۲؛ ج- دبیران^۳. جامعه اصلی، دانش‌آموختگان دبیرستانی استان هرمزگان بودند که در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ در آزمون ورودی دانشگاه‌ها شرکت کرده‌اند. نمونه گروه اول با روش نمونه‌گیری تصادفی در دسترس و نمونه‌گیری دو گروه بعدی با روش تصادفی ساده به دست آمده است. ابزار پژوهش، پرسشنامه‌های پژوهشگرساخته و استاندارد بوده است که روایی محتوایی آن با نظر متخصصان تأیید شد و پایایی آن نیز با آلفای کرونباخ، عملکرد مدیران مقدار ۰/۹۴ و برای عملکرد دبیران مقدار ۰/۹۵ به دست آمده است. داده‌ها با استفاده از تحلیل همبستگی و رگرسیون چندگانه، بررسی شد و نتایج نشان‌دهنده آن بود که: الف- شرکت در کلاس‌های کنکور رابطه ضعیفی با موفقیت در کنکور دارد؛ ب- وضعیت اجتماعی- خانوادگی و آموزشی دانش‌آموختگان با موفقیت آنان در آزمون ورودی دانشگاه‌ها رابطه دارند؛ ج- نتایج تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد که به ترتیب: مدت زمان مطالعه، عملکرد تحصیلی دوره‌های ابتدایی و دبیرستان، درآمد خانواده، سبک مطالعه و وضعیت خانوادگی، بیشترین تأثیر را برای موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها دارند.

واژگان کلیدی: آزمون ورودی دانشگاه‌ها، پیشینه اجتماعی- اقتصادی، سبک مطالعه، عملکرد آموزشی، آموزش عالی.

* استادیار دانشکده علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه کردستان

** دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی توسعه آموزش عالی، دانشگاه کردستان (نویسنده

مسئول: hamed_pasalari@alumni.ut.ac.ir)

1. Graduated group
2. School leaders group
3. Teachers group

مقدمه

نرخ‌ها و الگوهای بهره‌مندی از آموزش عالی، مسئله‌ای مهم در سیاست‌گذاری اجتماعی بیشتر کشورهاست. برابری اجتماعی^۱ در الگوهای دست‌یابی به آموزش عالی اغلب یکی از سه معیار کیفیت نظام آموزشی در کنار اثربخشی و کارایی^۲ آن است (بالدوین و جیمز^۳، ۲۰۱۰). موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها یا عملکرد دانش‌آموختگان دبیرستانی در کنکور، علاوه بر استعداد و تلاش خود فرد، انباشته‌ای از توانایی‌ها و فرایندهایی است که در دوره طولانی زندگی آموزشی و زیستی افراد پدید می‌آیند. بنابراین شناخت عملکردهای آموزشی افراد در دوره‌های تحصیلی و همچنین ویژگی‌های بافتی^۴ که فرد در آن پدیدار شده از اهمیت بسیاری برخوردار است. نظام آموزشی هر کشور، نقش حیاتی در تعریف و هدایت فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و پویایی سیاسی آن کشور دارد. وقتی این نظام به‌خوبی طراحی شود و به‌کارگیری کارآمدی داشته باشد، آموزش و پرورش، ظرفیت عدالت اجتماعی و اقتصادی جامعه را بالا می‌برد (گیسمبا^۵، ۲۰۱۰). تضمین کیفیت آموزشی برای تک‌تک دانش‌آموزان حتی با وجود درج قانونی نشانگر برخورداری برابر فرصت‌های آموزشی نیست (مونگان و همکاران^۶، ۲۰۱۱). افزایش دسترسی به آموزش عالی و حرکت به سوی همگانی کردن آن از پیش‌شرط‌های اساسی توسعه علوم و فناوری در کشور است.

در ایران به علت نظام متمرکز آموزشی و برابری در سطح نهاده‌ها، توزیع یکسانی در سطح مدرسه‌های دولتی از نظر ظاهری وجود دارد. اما زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی خانواده و جوامع با بریدگی‌های جغرافیایی از یک سو و عوامل اثرگذار کیفی بر پیشرفت آموزشی از سوی دیگر، روند عدالت آموزشی-که در این نوشته تأکید بر نتایج آموزشی دارد- برهم می‌زند. خروجی‌های دوره دبیرستان که پذیرفته شدگان در آزمون ورودی دانشگاه‌ها (کنکور) هستند، نشانگرهای ما از میزان دست-یابی و بهره‌مندی افراد از آموزش عالی است. مقایسه استان‌ها نشان می‌دهد که عدالت

1. Social Equality

2. Efficiency & Effectiveness

3. Baldwin & James

4. contextualization

5. Gisemba

6. Mongan et al

آموزشی در ایران، کاستی‌هایی دارد و عامل مهم در برخورداری برخی گروه‌های جمعیتی از آموزش عالی باکیفیت‌تر است. به علت روند ناسالم ساختاری در نظام اجتماعی، سیاسی و اقتصادی کشور، بهره‌مندی از آموزش عالی در گروه‌های اجتماعی در روندی تاریخی به شکل نابرابری‌های کنونی تداوم یافته است. در برخی از استان‌های ایران مانند استان یزد بر اساس میزان نسبت پذیرفته‌شدگان هر استان در مقایسه با تعداد شرکت‌کنندگان با ۸۲/۲۲ درصد بالاترین میزان کشوری و استان هرمزگان با ۲۲/۹۷ درصد کمترین میزان پذیرفته شده را دارند (خدایی، ۱۳۸۸). نسبت دانشجویان دانشگاه‌ها برحسب جمعیت استان‌ها در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹، با نسبت دانشجویان در دانشگاه‌ها و جمعیت استان‌ها به صورت استان یزد: ۶/۲۱، استان همدان: ۳/۹۵، استان بوشهر: ۳/۸۸، استان هرمزگان: ۲/۸۸ است (سالنامه آماری مرکز آمار ایران). بازرگان (۱۳۷۳) در پژوهشی با عنوان «برابری فرصت‌ها در آموزش عالی» اظهار داشته که استان‌های تهران، سمنان و زنجان بیشترین و استان‌های ایلام، چهارمحال و بختیاری و هرمزگان کمترین پذیرفته‌شدگان به دانشگاه تهران هستند.

جدول (۱) که از داده‌های سازمان آموزش و پرورش استان هرمزگان تهیه شده است نشان می‌دهد که در این سال‌ها نیز روند تاریخی نابرخورداری از آموزش عالی در استان هرمزگان به روال خود باقی است.

جدول (۱) رتبه ۱ تا ۲۰۰۰ دانش‌آموختگان دبیرستانی استان هرمزگان در آزمون سراسری

دانشگاه‌ها در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴

کنکور ۱۳۹۴					کنکور ۱۳۹۳				
جمع	بین ۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰	سه‌رقمی	دو رقی	یک‌رقمی	جمع	بین ۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰	سه‌رقمی	دو رقی	یک‌رقمی
۳۲	۱۵	۱۵	۱	۱	۱۹	۸	۹	۱	۱

توضیح: این رتبه‌ها کشوری نیست بلکه با توجه به سهمیه‌ها است.

موفقیت در ورود به آموزش عالی علاوه بر توانایی‌های علمی افراد، در فرایند رقابتی گروهی نیز قابل تعریف است. آزمون ورودی دانشگاه‌ها از نوع ارزشیابی‌های

هنجاری است. در این نوع ارزشیابی، عملکرد افراد با ملاکی از پیش تعیین شده، مشخص نمی‌شود بلکه از مقایسه عملکرد گروهی افراد به دست می‌آید (سیف، ۱۳۸۵). بنابراین برای آفرینش چشم‌اندازی روشن از موقعیت‌هایی که بتوان عملکرد دانش‌آموختگان دبیرستانی در آزمون ورودی دانشگاه‌ها را نمایش داد، ترسیم سیمای کلی برخی از روندها و فرایندها ضروری است.

در آزمون ورودی دانشگاه‌ها از ارزشیابی وابسته به هنجار استفاده می‌شود که میانگین عملکرد گروه‌ها نمایانگر موفقیت یا عدم موفقیت افراد است. عوامل اثرگذار بر این موفقیت می‌تواند تابعی از موقعیت‌های فراهم شده برای افراد درگیر در رخدادهای آموزشی همچون ملیت، منطقه جغرافیایی، منشأ اجتماعی، روش‌های تدریس، ویژگی‌های کلاسی و راهبردهای آموزشیاران برای برخورد با ناهمگونی‌ها باشد. با این حال، اثر متقابل انتخاب فرایندهای اجتماعی و آموزشی به جای کاستن از تفاوت‌ها بین عملکردهای دانش‌آموزان با سطح اجتماعی بالا و یا پایین در حال افزایش تفاوت‌هاست (نیکولاس و همکاران^۱، ۲۰۰۹).

عوامل دیگری چون الگوها و آرزوهای فرد همراه با انگیزش‌های گوناگون بر موفقیت در کنکور اثرگذار است. گزینش راهبردهای مناسب بر اساس درک درست از فرایندهای آزمون ورودی دانشگاه‌ها از اهمیت بسیاری برخوردار است. چگونگی رویارویی با آزمون ورودی دانشگاه‌ها هم از لحاظ فنی و هم روانی، دارای اهمیت است. نقش کلاس‌های کنکور و بسته‌های آموزشی تکمیلی با توجه به گستردگی و بار مالی زیاد این نوع نهاده‌ها هم دارای اهمیت است. ساعات خواندن در طول شبانه‌روز و چگونگی زمان‌بندی آن در طول سال و تمرین تست‌زنی می‌تواند در موفقیت در کنکور از عوامل گسترده اثرگذار بر این رویداد باشند.

علل ناتوانی دانش‌آموختگان دبیرستانی استان هرمزگان در آزمون ورودی دانشگاه‌ها را می‌توان زیر عنوان ویژگی‌های آموزشی و اجتماعی آنها یافت. از نظر فردی، نبود انگیزه که علت آن ساخت‌واره آرزوها و الگوهای فکری محلی است. یکی دیگر از دلایل آن، استیلای نظام متمرکز سیاسی انحصار مدیریت استان را تحمیلی و غیر بومی گزینش کرده است. پیشینه آموزشی دانش‌آموختگان و تحصیل در مدرسه‌های بی کیفیت با عقب‌ماندگی‌های حرفه‌ای و امکاناتی است. پیشینه اجتماعی و خانوادگی

^۱. Nickolaus et al

دانش‌آموختگان که در بازتولید چرخشی توانمندی‌های آموزشی و فرهنگی دچار پسرفت است. انباشت دانش در افراد به غنای اندیشه می‌رسد و عمق خردمندی افراد، بستر فرهنگی زاینده ایجاد می‌کند و در این بستر فرهنگی و اجتماعی، نهادهای مدنی به ساختاربندی موقعیت‌هایی منجر می‌شوند که در زندگی فردی و آموزشی افراد اثرات بسیاری برجا می‌گذارند. موفقیت در ورود به آموزش عالی نیازمند برخورداری حدى از کیفیت آموزشی است که توان رقابت درون ساختاری ملی و بین‌المللی را در فرد ایجاد کند. این کیفیت درون‌فردی، نهاد آموزشی و اجتماع‌گزین است و هر کدام از این عوامل بر یکدیگر اثر دارند.

هدف اصلی این نوشته، بررسی عوامل اثرگذار در موفقیت آزمون ورودی دانشگاه‌ها بین دانش‌آموختگان دبیرستانی در استان کمتر برخوردار هرمزگان در جنوب ایران است. برای موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها علاوه بر عوامل پایه‌ای چون پیشینه اجتماعی و آموزشی افراد که سازنده نگرش‌ها، الگوها و آرزوهای افراد در بستر رشد زیستی و ذهنی آنان است، چگونگی برهم‌گزینی فرایندها در سال‌های آخر دبیرستان نیز، اهمیت زیادی دارد؛ به‌عنوان مثال، عواملی چون شرکت در کلاس‌های آمادگی آزمون ورودی دانشگاه‌ها، نحوه رویارویی با آزمون‌هایی که به‌صورت پرسش‌های چهارگزینه‌ای هستند.

توانایی ارثی - زیستی فرد نیز عوامل اثرگذار مهمی هستند. وضعیت اجتماعی - اقتصادی^۱ با درآمد و سواد والدین، سطح فرهنگی خانواده، تولد و اندازه خانواده، اندازه‌گیری شده است. کیفیت آموزش‌ها و مهارت‌هایی که افراد در طی زندگی آموزشی خود از راه آموزش‌های رسمی و غیر رسمی به دست آورده‌اند، پیشینه آموزشی افراد را شکل می‌دهد. برای موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها آموزش‌های عمومی و پایه اهمیت زیادی دارند، اما به‌طور مشخص کیفیت آموزشی دوره دبیرستان و به‌خصوص سال‌های منتهی به کنکور نقش بزرگ‌تری در موفقیت دانش‌آموختگان دبیرستانی دارد. با توجه به سبک برگزاری آزمون که به‌صورت پرسش‌های چهارگزینه‌ای در یک زمان مشخص است علاوه بر توانایی‌های علمی افراد، کلاس - های آمادگی کنکور و چگونگی پاسخ‌دهی به پرسش‌های چهارگزینه‌ای نیز در سطح خود دارای اهمیت هستند.

---

1. Socioeconomic status

هدف این پژوهش، بررسی عوامل تأثیرگذار در موفقیت آزمون ورودی دانشگاه هاست. از آنجا که، خانواده‌ها و جامعه هزینه بالایی برای برخورداری دانش‌آموختگان از نظام دانشگاهی متحمل می‌شوند، بررسی این عوامل به صورت دقیق و تعیین میزان اثرگذاری عوامل مختلف بر موفقیت در کنکور می‌تواند راهگشایی برای فهم بهتر جامعه از رویکردهای آموزشی باشد. برای کاستن از نابرابری‌های آموزشی درون کشوری، شناسایی این عوامل می‌تواند به برنامه‌ریزی اثربخش در جهت برابری اجتماعی منجر شود.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

پیشرفت و موفقیت در ورود به آموزش عالی هنوز هم در جامعه ایران ارزش و کارکرد خاص خود را دارد. سرمایه‌گذاری بالای خانواده‌ها برای کلاس‌های کنکور و سنجش عملکرد نهادهای آموزشی با میزان قبولی در کنکور نشان از اهمیت این رویداد دارد. فهمیدن عوامل اصلی و اثرگذار موفقیت در ورود به آموزش عالی همچون دیگر مؤلفه‌های علوم رفتاری از پیچیدگی خاص خود برخوردار است. از چگونگی رویارویی با آزمون جامع همسان و هماهنگ کشوری تا ویژگی‌های فردی، تحصیلی و خانوادگی - اجتماعی در این رویداد مؤثر هستند. بنابراین مفهوم‌سازی و تبیین روندها و رویدادهای اصلی برای شناخت بهتر مسئله از اولویت برخوردار است. هوش و استعداد ارثی بر نوع کنجکاوی و ارتباط درون‌فردی و برون‌فردی اثر می‌گذارد. امنیت خانوادگی و اجتماعی، نوع رابطه با دیگران، تغذیه مناسب و رفتارهای روانی و زیستی در چهارچوب روابط خانوادگی توسعه پیدا می‌کند. در طول دوران تحصیلی، کیفیت کاری مدیران و آموزگاران بر غنای دانشی و عملکردی فرد می‌افزاید و درگیر شدن والدین در آموزش فرزندان، کیفیت آموزشی دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

سبک یادگیری و راهبردهای فراشناخت با دقت و تمرکز حواس، یادگیری پایدار ایجاد می‌کند و ساخت شناختی فرد را گسترش می‌دهد. الگوهای فرهنگی به فرد انگیزه و هدفمندی رفتاری می‌دهد اعتماد به نفس و خودباوری را تقویت می‌کند و برآیند کلی واقعیت‌های اجتماعی و خانوادگی و واقعیت‌های محیط آموزشی به موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها منجر می‌شود. علاوه بر اینها دوره‌های آموزشی

با آگهی‌های پرهزینه در سطح کشور و چاپ گسترده کتاب‌ها و بسته‌های آموزشی در کنکور می‌تواند بر موفقیت در کنکور تأثیر بگذارد.

کنکور: (به فرانسوی: *Concours*)، نام آزمونی است که برای سنجش آموزشی داوطلبان ورود به دانشگاه‌ها برگزار می‌شود. این آزمون، در ژاپن، چین، ایران و برخی کشورهای دیگر برگزار می‌شود که در آنها رقابت بیشتری برای ورود به دانشگاه وجود دارد. در ایران نیز همانند کشورهای ترکیه، تایلند و یونان، کنکور به صورت سراسری برگزار می‌شود (پارسا پژوه، ۱۳۷۹). در کشورهایی چون آمریکا، انگلستان، سوئد و آلمان، گزینش اولیه جامع وجود ندارد بلکه ورود به آموزش عالی همگانی و گواهینامه دانش‌آموختگی با آزمون‌های گوناگون در طی دوران آموزش عالی ارائه می‌شود (همان). کنکور در ویکی‌پدیا، مکانی است که در آن مسیر رودها به هم می‌رسند. فرهنگ معین آن را به معنای مسابقه و امتحان ورودی معنی کرده است. در طی این سال‌ها بحث اصلاح روند موجود بین سیاست‌مداران و برنامه‌ریزان گسترده بوده است اما نه تنها کنکور با روش قبلی ادامه پیدا کرده بلکه در بالاترین رده آموزشی کشور و در دوره دکتری هم به نوعی ایجاد شده است.

تاریخ برگزاری نخستین آزمون ورودی دانشگاه‌ها به سال ۱۳۱۷ برمی‌گردد. از سال ۱۳۴۲، بر اساس تصمیم شورای مرکزی دانشگاه‌ها نخستین کنکور به شیوه سراسری و با پرسش‌های چهارگزینه‌ای برگزار شد اما این نوع آزمون، نامطلوب برآورد شد و دانشگاه‌ها به آزمون با پرسش‌های باز روی آوردند (مردیها، ۱۳۸۳). با شروع به کار وزارت علوم و آموزش عالی در سال ۱۳۴۸، بار دیگر کنکور به صورت متمرکز و با پرسش‌های تستی و با دشوار خواندن ارزیابی برگه‌های پرسش‌های بازپاسخ با مشکلات اساسی برگزار شد (همان).

اکنون پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها به حدی زیاد شده که ظرفیت‌ها خالی مانده است. باقری‌خواه و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی بیان کرده‌اند که دانشجویان و اعضای هیئت علمی سازمان سنجش با برگزاری آزمون ورودی دانشگاه‌ها به صورت متمرکز موافق بوده‌اند. روند برگزاری کنکور در طی سال‌ها و اهمیت آن در زندگی اجتماعی ایرانیان آن را به رویدادی با اثرات پیدا و نهان در بستر زندگی اجتماعی تبدیل کرده است. بخش بزرگی هم که توانسته‌اند در این رقابت موفق شوند بر اثر تحت تأثیر قرار داشتن رتبه آنها از رتبه‌های دیگر افراد، نمی‌توانند در رشته مورد نظر خود پذیرفته شوند. گزینش رشته به وسیله شرکت‌کنندگان در آزمون ورودی دانشگاه

ها از عوامل فردی و اجتماعی گسترده و همچنین محدودیت‌های زیست جهان ناشی می‌شود (عبدی و آقابابا، ۱۳۸۷). موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها علاوه بر آمادگی پیشینه دانشی و کیفیت آموخته‌های افراد در زمینه‌های گوناگون علمی، در بستر شانس ناشی از توانایی دیگر افراد تأثیر می‌پذیرد.

به دلیل سیاست‌های آموزشی کشور، دانش‌آموزان دوره دبیرستان و حتی پایین‌تر به جای یادگیری دانش و مهارت باید تست زدن را تمرین کنند (سبحانی و شهیدی، ۱۳۸۶). از دیگر موضوعات باارزش در مورد آزمون دانشگاه‌ها، ایجاد شرایط یکسان (استاندارد) برای همه شرکت‌کنندگان است (محمدی روزبهانی، ۱۳۸۵). برابری شرایط و استانداردسازی آن برای همه از چشم‌اندازهای گوناگونی نیازمند رسیدگی است. به‌عنوان نمونه، آزمون‌ها بیشتر در نیمه اول سال برگزار می‌شود زمانی که در جنوب کشور، گرما آزاردهنده است. همچنین نتایج پژوهش‌های دیگر نشان می‌دهد که برخی آزمون‌های سراسری، کارایی لازم برای گزینش و پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانشجویان را ندارند (سامانی و جوکار، ۱۳۸۱).

علاوه بر کیفیت دوره‌های تحصیلی، برخی فعالیت‌های تکمیلی مانند شرکت در کلاس‌های کنکور و یا خواندن محتوای آموزشی در شرایط زمانی خاص و با اولویت‌های ویژه توسط افراد می‌تواند بر موفقیت در کنکور تأثیرگذار باشد. اگر موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها را نوعی از موفقیت تحصیلی بدانیم، یافته‌های پژوهشی زیادی نشان می‌دهند که موفقیت آموزشی هم از ساختارهای دانشی و هم از عوامل محیطی و موقعیتی مانند جهت‌گیری‌های انگیزشی، فرهنگ یادگیری، زمینه‌های اجتماعی و آموزشی متأثر است. موفقیت و پیشرفت، نیازی اجتماعی است که افراد با پیشی گرفتن بر محدودیت‌ها و رسیدن به استانداردهای بالاتر آن را جستجو می‌کنند. گیج و برلاینر (۱۹۹۲) انگیزه پیشرفت را گرایشی به موفقیت کلی یا موفقیت در زمینه‌ای خاص تعریف کرده‌اند.

عوامل اجتماعی و تحصیلی بر موفقیت‌های آموزشی (موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها) بیشترین تأثیر را دارند (نیکلاس و همکاران، ۲۰۰۹) دانش پیشینی را کلید توسعه یادگیری آینده می‌دانند و مهارت‌های پایه ناکافی را مانع پیشرفت‌های آموزشی تلقی می‌کنند. آنها توانایی ناکارآمد یادگیرندگان برای هماهنگی با خواسته‌های فراوان آموزشی را باعث ایجاد اثر منفی در توسعه عملکرد آنان می‌دانند بنابراین اهمیت عملکرد افراد در دوره‌های تحصیلی پیش از دانشگاه اهمیت زیادی دارد. اگر بپذیریم

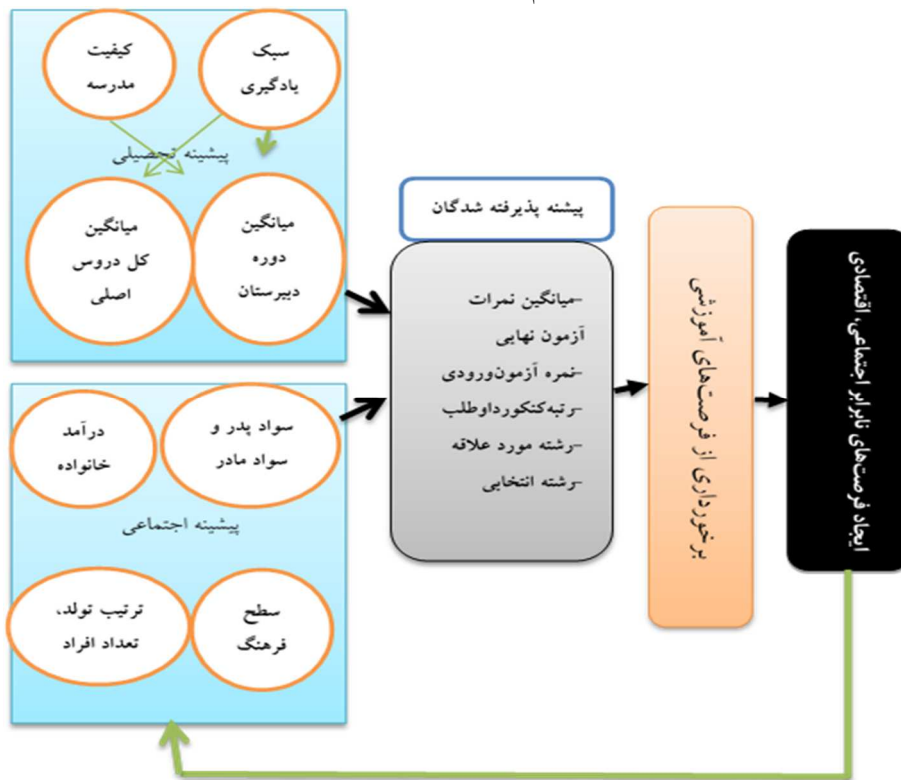

که موفقیت در کنکور ناشی از توانایی‌های زیستی اجتناب‌ناپذیر است (اشمیت و همکاران^۱، ۲۰۱۱) این علت را که هوش باعث این نابرخورداری‌های آموزشی است زیر سؤال می‌برند و ریشه آن را در عوامل اقتصادی و اجتماعی می‌بینند. آنها عواملی چون الگوهای خانوادگی و فرهنگی، ساختار اجتماعی، تصمیم‌گیری‌های والدین، فرصت برای یادگیری^۲، برابری در پوشش محتوا^۳ و برخی عوامل خارج از کنترل را سبب این شکست می‌بینند. گیسمبا^۴ (۲۰۱۰) تقویت دانش پایه و مهارت‌های اساسی برای زندگی رضایت‌بخش و تأکید در اولویت چرخه پایه آموزشی مانند دبستان را بااهمیت دانسته و موفقیت‌های آموزشی را ناشی از برخورداری‌های اجتماعی و اقتصادی می‌داند. بر اساس شواهد و یافته‌های پیشین از جمله (اشمیت و همکاران، ۲۰۱۱)؛ (گیسمبا، ۲۰۱۰)؛ (آیدین و همکاران، ۲۰۱۰)؛ (تائو، ۲۰۱۰)، موفقیت‌های آموزشی و موفقیت در ورود به دانشگاه به عملکرد تحصیلی و زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و خانوادگی افراد مربوط است. بنابراین موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها همچون دیگر موفقیت‌های آموزشی علاوه بر کیفیت آموخته‌های دوران تحصیل به کیفیت نهادهای اجتماعی و اقتصادی افراد نیز بستگی دارد. از لحاظ روش پژوهش، موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها نوعی روش پژوهشی پس‌رویدادی است. روش پژوهش پس‌رویدادی با توجه به متغیر وابسته، علل احتمالی پیش‌آمد آن بررسی می‌شود (سرمد و همکاران، ۱۳۸۸). در این پژوهش، علت موفقیت یا شکست دانش‌آموختگان دبیرستانی استان هرمزگان شرکت‌کننده در آزمون ورودی دانشگاه‌ها و علت‌یابی این روند، بررسی شده است.

بررسی عوامل شکست یا موفقیت در کنکور در گذشته دور با تأکید بیشتری انجام گرفته است. به‌عنوان نمونه، منتظری (۱۳۴۳) در پژوهش خود با گزینش دو دبیرستان دخترانه و پسرانه نشان داد که جنس، سابقه آموزشی و رشته تحصیلی بیشترین تأثیر را در موفقیت افراد دارد. شجاعی (۱۳۵۰) عواملی چون محدودیت پذیرش، کمبود خواندن، ناآشنایی با آزمون‌های چهارگزینه‌ای، نارسایی‌های مالی و مشکلات خانوادگی، انتخاب رشته، بدشانسی و بی‌پولی، نارسایی‌های آموزشی و ناراحتی‌های

-
1. Schmidt et al
  2. Opportunity to learn
  3. Content coverage
  4. Gisemba

روانی را عوامل ناکامی در کنکور دانسته است. مهدیانی (۱۳۶۷) در دانشگاه همدان نشان داده که کیفیت آموزشی دوره دبیرستان (میانگین سال آخر دبیرستان) از بهترین عوامل ارزیابی موفقیت دانش‌آموختگان در آزمون‌های دانشگاهی است (سلیمانی، ۱۳۷۵). رودباری و فیض‌آبادی فراهانی (۱۳۸۶) در پژوهشی برای بررسی عوامل پذیرفته نشدن دانش‌آموزان سیستان و بلوچستان در آزمون ورودی دانشگاه‌ها، رشته تحصیلی ریاضی فیزیک را عامل مهمی در موفقیت دانش‌آموزان این استان می‌داند که با نتیجه پژوهش منتظری (۱۳۴۳) همخوان است. او همچنین نوع آموزشگاه، تحصیلات پدر و مادر و کار آنها، درآمد، میانگین نمره‌های دوره دبیرستان و سهمیه‌های بومی و منطقه‌ای را از عوامل مهم موفقیت در کنکور برشمرده است (شکل ۱).

شکل (۱) عوامل مؤثر بر عملکرد متقاضیان

عوامل تحصیلی^۱

اگر هدف از تحصیل، فراگرفتن دانش، مهارت و نگرش‌هایی باشد که در چهارچوب نظام آموزشی تعریف شده است، آموزش ابزار اصلی این فرایند است. از نظر جروم برونر (۱۹۷۸) آموزش، کوشش برای کمک به شکل‌گیری رشد شناختی است (سیف، ۱۳۸۷). در بیشتر نقاط جهان، آموزش^۲ کلید شغل خوب و درآمد بالا و در عوض یک نگرانی دائمی در جامعه‌شناسی است. فراگرفتن دانش، به‌طور کلی دانستن نادانسته‌ها در چهارچوب محدودیت‌های انسانی به آموزش، مفهوم و کاربردی گسترده، پیچیده و ناروشن می‌دهد. در برخی جوامع، هژمونی کاستی با آمیزه‌ای از وسایل سیاسی-ایدئولوژیکی، عقل و آگاهی را که ناشی از تجربه یک‌راست است از آگاهی تهی می‌کند و شیوه نگرش خاص خود را به‌عنوان پاره‌ای از نظم طبیعی جهان تحمیل می‌کند. بنابراین نظام آموزش رسمی نه‌تنها در مفهوم‌آفرینی دچار پیچیدگی است که در فرایندهای رخدادی نیز به استیلای قدرت‌های اجتماعی تن می‌دهد. پیچیدگی‌های ماهیت دانش بشری و نسبی بودن مداوم یافته‌های علمی، تعبیر و تفسیر ارزش‌ها و هنجارها در علم در جوامع کمتر توسعه‌یافته، مشخصات درهم‌پیچیده‌ای از نظام آموزشی ایجاد می‌کند که شناسایی عوامل اثرگذار در موفقیت آموزشی را دشوار می‌کند. کیفیت آموزشی که قرار است با گزینش رخدادهای آموزشی، ویژگی‌های تحصیلی یادگیرندگان را عمق بخشد خود تابعی از ویژگی‌های دانش‌آموز، محیط آموزشی^۳ و بازده‌های^۴ یادگیری است.

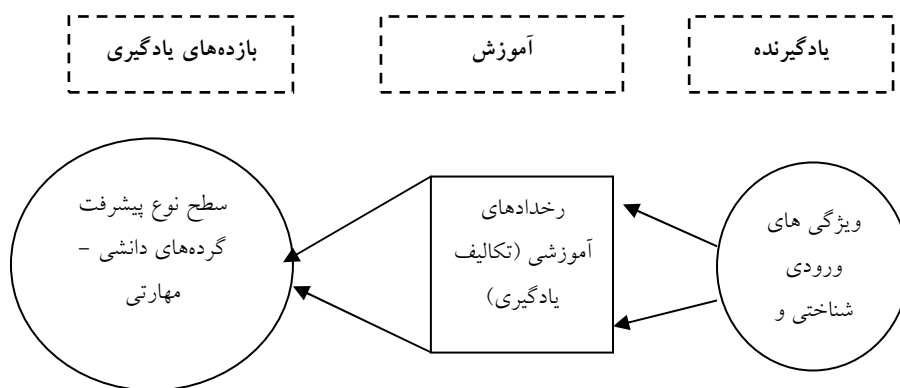
---

1. Educational factors

2. Education

3. Educational environment

4. output

شکل (۲) عوامل مؤثر در کیفیت آموزش

بنابراین ویژگی‌های تحصیلی علاوه بر توانایی شناختی و عاطفی^۱ دانش‌آموز از مؤلفه‌های مهم دیگری چون ویژگی آموزگاران، مدیران، خانواده و محیط فیزیکی و روانی آموزشگاه نیز تأثیرپذیر است. با این حال پیدا کردن ابزار سنجش عوامل مربوط به کیفیت، دشواری‌های خاص خود را دارد. محیط آموزشی در بردارنده فضای داخل مدرسه و اثرپذیر از فضای بیرونی همچون جامعه و خانواده، کیفیت شناختی، رفتاری و مهارتی افراد است. تصمیم‌سازان کلان، روندها و برنامه‌های درسی و آموزشی را طراحی می‌کنند. مدیران میانی و اداری بر چگونگی انجام آن و همچنین روند اجرایی آن پایش دارند. آموزگاران به‌عنوان بخش فنی، این برنامه‌ها را پیاده‌سازی می‌کنند. در طی این فرایند، یادگیرنده با پیش‌زمینه‌های اجتماعی و خانوادگی خاص خود با توانایی و تجربه فردی در معرض تجربه‌های متفاوتی قرار می‌گیرد. بنابراین برای درک مشخصات تحصیلی و کیفیت کارایی آن، مجموعه‌ای از عوامل گوناگون باید سنجش و بررسی شود (شکل ۲).

بخش بزرگی از ناکامی آموزشی در ایران، نوع نگاه و فهم رویدادهای علمی است. جایی که ساختارهای معرفتی بر پشتوانه مشاهده و نتایج کمیت‌پذیر نیست و حل روندهای اجتماعی به جای فهم دقیق شرایط بر نوعی جبر پیشامدی استوار است. در همان پایه‌های اولیه آموزش رسمی، نگاه دانش‌آموز علمی نمی‌شود. فرهنگ جامعه نگاه علمی بر مسائل انسانی، طبیعی و اجتماعی ندارد. افراد درک درستی از تفکیک

1. Cognitive and emotional ability

معرفتی ندارند و این ناروشنی در دانستن را به کودک هم تحمیل می‌کنند. در این نوشته، چهار متغیر اثرگذار راهبردهای یادگیری (سبک خواندن)، کیفیت مدرسه، نقش آموزش پیش‌دبستانی و میانگین نمره‌های دانش‌آموزان به‌عنوان ویژگی‌های تحصیلی تأثیرگذار بر موفقیت در کنکور بررسی می‌شود.

ساکي (۱۳۸۸) در پژوهشی با مقایسه دو نوع مدرسه با کیفیت آموزشی بالا و پایین، عوامل آموزشی را که بر پیشرفت تحصیلی اثر دارد به دو عنوان درون‌مدرسه‌ای و برون‌مدرسه‌ای تقسیم می‌کند. عوامل درون‌مدرسه‌ای چون فرهنگ یادگیری را در دو مدرسه معنی‌دار می‌بیند. همچنین وی مدارک تحصیلی و توانمندی اقتصادی خانوارها را عاملی برای درگیری بیشتر و کارآمدتر در امور آموزشی فرزندان گزارش می‌کند. ادیگر^۱ (۲۰۰۴) فرهنگ یادگیری را در افزایش اعتماد به نفس شاگردان مهم می‌داند. وونگ^۲ (۲۰۰۵) توسعه فرهنگ یادگیری را مهم‌ترین عامل در ایجاد مدرسه‌های اثربخش معرفی می‌کند. (روزن^۳، ۲۰۰۵) بر اهمیت استانداردهای آموزشی و به‌صورت کل کیفیت‌بخشی مدرسه‌ها تأکید دارد.

از نظر نادری (۱۳۹۰) منابع مالی سرانه، حقوق و تحصیلات معلمان، نسبت دانش‌آموزان به معلمان و سهم معلمان زن، به‌طور مثبت و اندازه مدرسه به‌طور منفی کیفیت عملکرد آموزشی مناطق را به لحاظ آماری تحت تأثیر قرار می‌دهد. یافته‌های پژوهشی زیادی نشان می‌دهند که دبیران در حد بالایی بر پیشرفت آموزشی تأثیرگذارند (کلوت فلتز و ویگدور^۴، ۲۰۰۶؛ روکین و همکاران^۵، ۲۰۰۵؛ روان و همکاران^۶، ۲۰۰۲). کیفیت عملکرد دبیران از عامل‌های اساسی کیفیت مدرسه در نظر گرفته شده است. شمار بیشتری از بررسی‌ها اثر کیفیت مدرسه^۷ بر پیشرفت دانش‌آموزان^۸ را نشان داده‌اند (مانند ایرنبرگ^۹ و بریور، ۱۹۹۵؛ هانشوک^{۱۰}، ۱۹۹۶). کیفیت مدرسه دارای نشانگرهایی

1. Ediger

2. Wong

3. Rousen

4. Clotfelter & Vigdor

5. Rivkin et al

6. Rowan et al

7. School quality

8. Student achievement

9. Ehrenberg & Brewer

10. Hanushek

چون عملکرد دبیر و مدیر، امکانات و منابع مدرسه است اما بیشتر پژوهش‌ها نسبت شاگردان به معلم را به‌عنوان نشانگر مهم در کیفیت آموزشی برجسته کرده‌اند.

ویژگی‌های اجتماعی^۱

تأکید اصلی در آزمون ورودی دانشگاه‌ها در ایران بر کیفیت شناختی شرکت‌کنندگان است. ویگوتسکی (۱۹۸۱) جنبه‌های فرهنگی و تاریخی را در رشد شناختی بسیار بااهمیت می‌داند و به باور او کنش متقابل میان یادگیرنده و محیط اجتماعی‌اش تعیین‌کننده اصلی رشد شناختی اوست. خاستگاه روان آدمی، اجتماع و فرایند شکل دهنده آن ارتباط است (سیف، ۱۳۸۷). از این نظر دانش‌ها، نگرش‌ها و ارزش‌های افراد در تعامل با دیگران تحول می‌یابند. کیفیت متوسط فهم عامه برآیندی ساختاری از فرهنگ می‌شود که در این چهارچوب‌ها، آرزوها و توانایی نگرستن افراد به جهان و نحوه برخورد با رویدادهای دانستن شکل می‌گیرد. کارکردهای عالی ذهن بنا به نظر ویگوتسکی در ابتدا کارکردی اجتماعی است و تحول اندیشه آدمی از تعامل بین دنیای فردی و محیط اجتماعی شکل می‌گیرد. او محیط اجتماعی را تعیین‌کننده فرایند رشد شناختی می‌داند. از این نظر میزان عمق رشد نسلی در یک دوره از جامعه سبب رشد شناختی بیشتر نسل‌های بعد خواهد شد (همان).

آموزش عمومی به تفاوت‌های جدی در پیشرفت آموزشی مردان و زنان منجر شده است و شاگردان از نظر اقتصادی و زمینه‌های فرهنگی و یا نژادی متفاوت شده‌اند (بهرنگی، ۱۳۸۴). از این دیدگاه، تفاوت‌های اجتماعی و اقتصادی بیشترین پیشگویی‌کننده موفقیت آموزش در ایالات متحده است. ویژگی‌های جمعیتی-اجتماعی مانند سن، جنس، وضعیت زناشویی، وضعیت خانوادگی، اخلاقی و موفقیت‌های پیشینی اثرگذار بر موفقیت آموزشی بوده‌اند (بیتی و همکاران^۲، ۲۰۱۰). بر این اساس کانال‌های اولیه، عامل تأثیرگذار بر موفقیت در نهادهای آموزشی است که جنسیت و گروه نژادی، تفاوت‌هایی را نشان می‌دهند و زمینه‌های گوناگون اولیه در موفقیت شاگردان اثر دارد. فرهنگ خردمندی خانوادگی، پیشرفت آموزشی کودکان را افزایش می‌دهد (ایوانس و همکاران^۳، ۲۰۱۰). نگرش فرهنگ خردگرایی به اثرات

¹. Social characteristic

². Binti et al

³. Ewans et al

کتاب‌ها و خواندن آنها به منزله ابزارهای شایستگی و دانایی، مهارت‌ها و سرمایه‌گذاری دانشی با موضوع‌های مهم و پیچیده است. نهادینه‌سازی این روند در زندگی پایه‌ای کودکان و نگرش منطقی و خردگرا به روند زندگی، آنان را در عملکردهای مدرسه‌ای و توانایی‌های یادگیری توان‌تر می‌سازد.

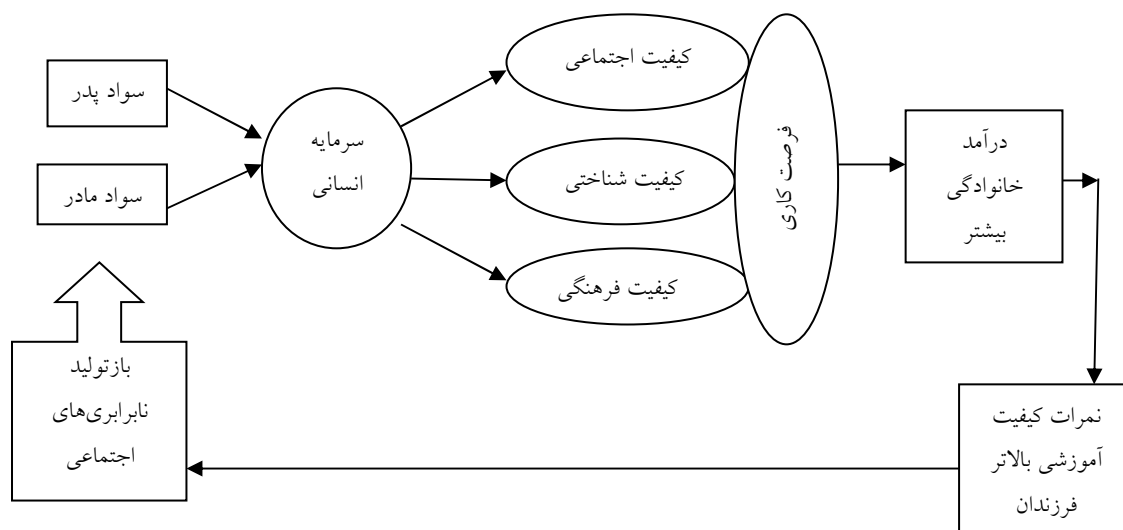
متوسط نمره‌های آزمون‌های سازمان ملی سنجش پیشرفت آموزش آمریکا نشان می‌دهد که سطح آموزش والدین و درآمد خانواده به شدت بر موفقیت یادگیرندگان تأثیرگذار است (بهرنگی، ۱۳۸۴). اقتصاددانان، آموزش را ابزار اصلی برای بالا بردن ظرفیت‌های انسانی می‌دانند و این عامل نقش مهمی در آینده کاری و اجتماعی افراد دارد (تائو^۱، ۲۰۱۰). جیانوبوناس و همکاران^۲ (۲۰۱۱) نقش منابع آموزشی در خانه و زمینه‌های خانوادگی دانش‌آموزان را بررسی کرده و به تفاوت‌هایی در کشورهای عضو رسیده‌اند. در پژوهش مورد نظر، بیشتر کشورهای پیشرفته اغلب از نظر کارایی دانش‌آموزی با وجود سطح خوب زمینه‌های خانوادگی ناامیدکننده نشان داده‌اند. زیسلر^۳ (۲۰۱۲) بیان می‌کند که شکاف پیشرفت در نظام مدرسه‌های عمومی آمریکا بین گروه‌های نژادی و اقتصادی- اجتماعی وجود دارد.

پژوهش‌های تجربی نشان می‌دهند که رابطه‌ای مثبت بین درآمد خانوار و پیشرفت تحصیلی وجود دارد. سرمایه‌های فرهنگی به سرمایه‌های اقتصادی تبدیل می‌شود (آیدین^۴، ۲۰۱۰). همین روند چرخشی با بازتولید دوباره دانش و ثروت، گروهی از توانگران را با آموزش بهتر و امکانات بیشتر (کلاس‌های کنکور- مدرسه‌های باکیفیت) و حتی تحصیل در مدرسه‌های خارج از کشور متناسب با واقعیت‌های وابسته به آن به چرخه نابرابری‌های اجتماعی سرعت می‌دهد. اگرچه هوت^۵ (۱۹۹۹) ادعا کرد که تأثیر پیشینه اجتماعی در قرن بیستم روی دست‌یابی‌های آموزشی در حال کاهش است اما گسترش آموزش عالی دو نوع نابرابری ایجاد می‌کند؛ نخست ورود به آموزش عالی از طرف گروه‌های کمتر برخوردار پایین است، دوم نوع دستیابی به نهادهای معتبر و باکیفیت نیز در بین این گروه‌ها کمتر است (روسکا^۶، ۲۰۰۸). اقتصاددانان خانواده بیان

1. Tao
2. Gibbons et al
3. Zeisler
4. Aydin
5. Hout
6. Roksa

می‌کنند که موفقیت کودک به‌صورت کلی و خرد در مدرسه، به وضعیت رشد دوران کودکی آنها وابسته است (بجرکلند^۱، ۲۰۱۱). این فرضیه، رابطه کمیت و کیفیت تعداد خانواده و ترتیب تولد را بررسی می‌کند. نوع دانش بیرونی (سواد پدر و مادر، نوع رفاه، فرهنگ محیط، ابزار ارتباطی، پیام‌ها) و شایستگی‌های درونی (توانایی اثری) سرمایه‌های فردی را می‌سازند پس درک میزان اثرگذاری پیشینه خانوادگی بر رشد آموزشی دانش‌آموزان از اهمیت بالایی برخوردار است.

در این پژوهش، چهار عنصر تأثیرگذار سواد و درآمد والدین، سطح فرهنگی خانواده، حجم با ترتیب تولد و جنسیت از متغیرهای اصلی اثرگذار اجتماعی بر دست یابی به آموزش عالی در یکی از نابرخوردارترین عرصه جغرافیای ایران (استان هرمزگان) در نظر گرفته شده است.

شکل (۳) رابطه بین موقعیت‌های آموزشی و فرصت‌های درآمدی

در ژاپن (۱۹۹۳) و کره جنوبی (۱۹۹۶) همبستگی مثبت بین پایگاه اجتماعی-اقتصادی و ورود به دانشگاه خاص نخبگان مشاهده شده است. چنین وضعیتی در

^۱. Björklund

کشورهای ایالات متحده، اتحادیه اروپا و آرژانتین هم به‌نوعی تأیید شده است (نوغانی، ۱۳۸۶). او سرمایه اقتصادی و فرهنگی والدین را عامل قبولی داوطلبان می‌داند.

منتظری (۱۳۴۳) بیان می‌کند که جنس، سابقه آموزشی و رشته تحصیلی بیشترین تأثیر را در موفقیت افراد دارد. شجاعی (۱۳۵۰) عواملی چون محدودیت پذیرش، کمبود خواندن، ناآشنایی به آزمون چهارگزینه‌ای، نارسایی‌های مالی و ناراحتی خانوادگی، انتخاب رشته، بدشانسی و بی‌پولی، نارسایی‌های آموزشی و ناراحتی‌های روانی را عوامل ناکامی در کنکور دانسته است. مهدیانی (۱۳۶۷) کیفیت آموزشی دوره دبیرستان (میانگین سال آخر دبیرستان) را یکی از بهترین عوامل ارزیابی موفقیت دانش‌آموختگان در آزمون‌های دانشگاهی می‌داند. نتایج تحقیق سلیمانی (۱۳۷۵) نشان داد که کیفیت آموزشی همراه با عملکرد دوره دبیرستان با عملکرد افراد در آزمون‌های دانشگاهی ارتباط مستقیم دارد. رودباری و فیض‌آبادی فراهانی (۱۳۸۶) رشته تحصیلی ریاضی فیزیک، نوع آموزشگاه، تحصیلات پدر و مادر و کار آنها، درآمد، میانگین نمره‌های دوره دبیرستان و سهمیه‌های بومی و منطقه‌ای را از عوامل مهم موفقیت در کنکور برشمرده است.

ویژگی‌های اجتماعی و آموزشی به‌نوعی سازه هستند و بررسی آنها در گستره پژوهش‌های پیشین دارای پراکندگی محتوایی است. بیتی و همکاران^۱ (۲۰۱۰) ویژگی‌های جمعیتی- اجتماعی مانند سن، جنس، وضعیت زناشویی، وضعیت خانوادگی، اخلاقی و موفقیت‌های پیشین را اثرگذار بر موفقیت آموزشی بیان کرده‌اند. ایوانس و همکاران (۲۰۱۰) بیان می‌کنند فرهنگ خردمندی خانوادگی، پیشرفت آموزشی کودکان را افزایش می‌دهد. نگرش فرهنگ خردگرایی به اثرات کتاب‌ها و خواندن آنها به‌منزله ابزارهای شایستگی و دانایی، مهارت‌ها و سرمایه‌گذاری دانشی از موضوع‌های مهم و پیچیده در اثرگذاری بر موفقیت دانش‌آموزان است. جیانوبوناس و همکاران (۲۰۱۱) در نوشته‌ای با عنوان «کارآمدی نظام آموزشی در کشورهای اتحادیه اروپا» برای تحلیل این کارآمدی، نقش منابع آموزشی در خانه و زمینه‌های خانوادگی دانش‌آموزان را بررسی کرده و به تفاوت‌هایی در کشورهای عضو رسیده‌اند. این پژوهش نشان داد کشورهای پیشرفته با وجود سطح خوب زمینه‌های خانوادگی از نظر عملکرد دانش‌آموزی ناامیدکننده هستند.

^۱. Binti et al

زیسلر^۱ (۲۰۱۲) بیان می‌کند که شکاف پیشرفت در نظام مدرسه‌های عمومی آمریکا بین گروه‌های نژادی و اقتصادی-اجتماعی وجود دارد و این شکاف، چرخه‌ای فراهم می‌آورد که افراد برخوردار از منابع آموزشی بتوانند به فرزندانشان کمک کنند تا سودمندی‌های آموزشی فراوانی به دست آورند. آیدین (۲۰۱۰) بیان می‌کند، رابطه‌ای مثبت بین درآمد خانوار و پیشرفت تحصیلی وجود دارد. به عبارت دیگر، سرمایه‌های فرهنگی به سرمایه‌های اقتصادی تبدیل می‌شود. ساکی (۱۳۸۸) بیان می‌کند، عوامل آموزشی که بر پیشرفت تحصیلی اثر دارند به دو عامل درون‌مدرسه‌ای و برون‌مدرسه‌ای وابستگی دارند. ادیگر^۲ (۲۰۰۴) فرهنگ یادگیری را در افزایش اعتماد به نفس شاگردان مهم می‌داند. وونگ^۳ (۲۰۰۵) توسعه فرهنگ یادگیری را مهم‌ترین عامل در ایجاد مدرسه‌های اثربخش معرفی می‌کند. روزن^۴ (۲۰۰۵) بر اهمیت استانداردهای آموزشی و به‌طور کلی کیفیت‌بخشی مدرسه‌ها تأکید دارد. نادری (۱۳۹۰) با بررسی منابع مالی و عملکرد آموزشی بیان کرده است که منابع مالی سرانه، حقوق و تحصیلات معلمان، نسبت دانش‌آموزان به معلمان و سهم معلمان زن، به‌طور مثبت و اندازه مدرسه، به‌طور منفی کیفیت عملکرد آموزشی مناطق را به لحاظ آماری تحت تأثیر قرار می‌دهد. یافته‌های پژوهشی (کلوت فلتر و ویگدور^۵، ۲۰۰۶؛ روکین^۶ و همکاران، ۲۰۰۵؛ روان^۷ و همکاران، ۲۰۰۲) نشان می‌دهد که دبیران در حد اثرگذاری، بر پیشرفت آموزشی تأثیر می‌گذارند. کیفیت عملکرد دبیران از عامل‌های اساسی کیفیت مدرسه در نظر گرفته می‌شود. (ایرنبرگ^۸ و بریور^۹، ۱۹۹۵؛ هانوشک^{۱۰}، ۱۹۹۶) اثر کیفیت مدرسه^{۱۱} بر پیشرفت^{۱۲} دانش‌آموزان را نشان داده‌اند.

---

1. Zeisler

2. Ediger

3. Wong

4. Rousen

5. Clotfelter & Vigdor

6. Rivkin

7. Rowan

8. Ehrenberg

9. Brewer

10. Hanushek

11. School quality

12. Student achievement

پرسش‌های پژوهش

۱. چه رابطه‌ای بین شرکت در کلاس‌های آمادگی کنکور با موفقیت دانش‌آموختگان دبیرستانی در کنکور وجود دارد؟
۲. چه رابطه‌ای بین ویژگی‌های اجتماعی و آموزشی دانش‌آموختگان دبیرستانی استان هرمزگان و موفقیت آنان در آزمون ورودی دانشگاه‌ها وجود دارد؟
۳. کدامیک از عوامل اجتماعی و آموزشی اثرگذاری بیشتری بر موفقیت دانش‌آموختگان در آزمون ورود به دانشگاه‌ها دارند؟

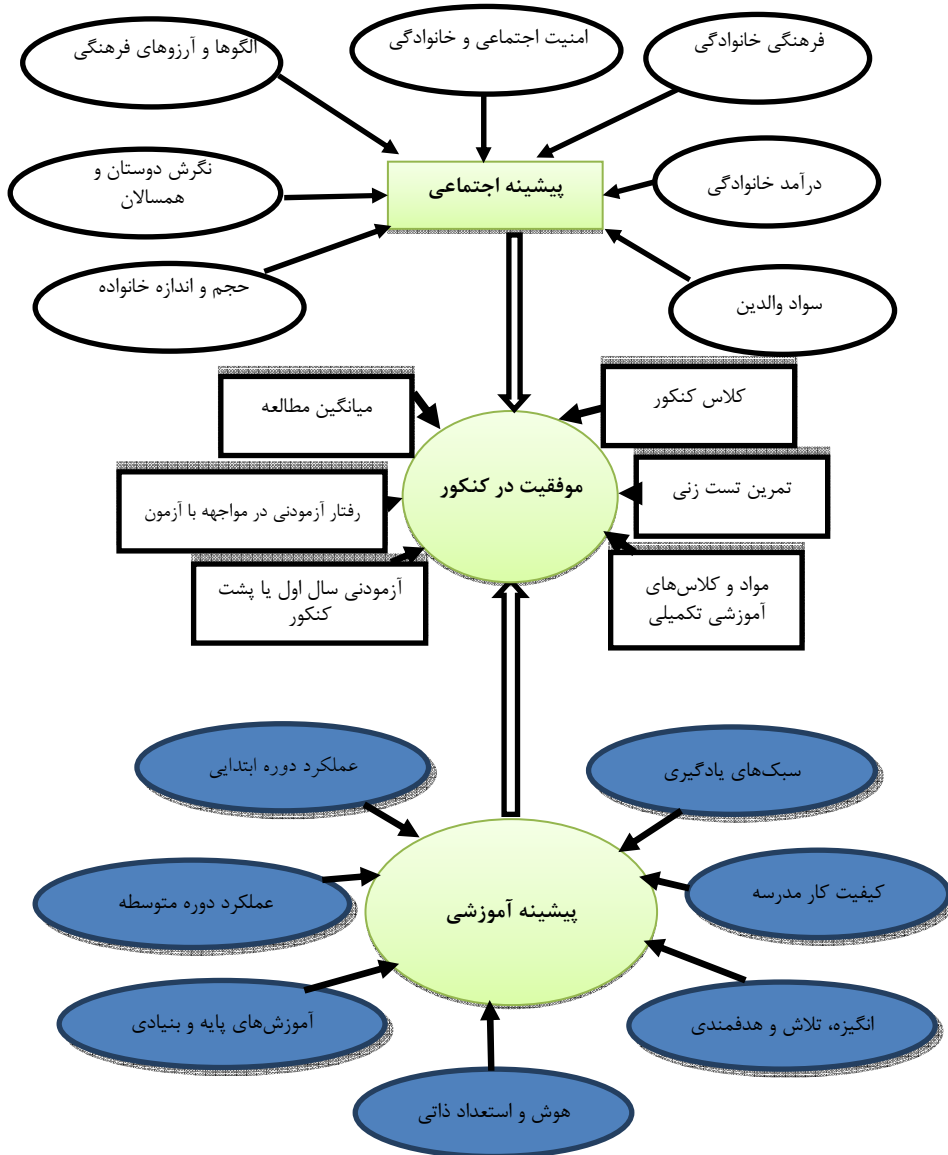
روش‌شناسی پژوهش

نوع پژوهش، توصیفی-تحلیلی و کاربردی است و جامعه اصلی، دانش‌آموختگان دبیرستانی استان هرمزگان هستند که در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ در آزمون ورودی دانشگاه‌ها (کنکور) شرکت کرده‌اند. مدیران^۱ دبیرستان‌های استان هرمزگان و دبیران^۲ دبیرستان‌های استان هرمزگان نیز جزء جامعه آماری هستند. تعداد افراد شرکت‌کننده در کنکور سراسری سال ۱۳۹۳ در استان هرمزگان ۲۷۷۵۵ نفر و در کنکور سال ۱۳۹۴ تعداد ۲۳۸۴۵ نفر بوده‌اند. تعداد کل جامعه آماری در دو سال ۱۳۹۳ و ۹۴، تعداد ۵۱۶۰۰ نفر بوده است. روش نمونه‌برداری برای گروه دانش‌آموختگان، روش تصادفی در دسترس بود. ابزار پژوهش، پرسشنامه پژوهشگرساخته و استاندارد بوده است.

---

1. School leaders group

2. Teachers group

شکل (۴) مدل مفهومی پژوهش

الف- پرسشنامه عوامل اجتماعی اثرگذار بر موفقیت آموزشی: در چهار بخش طراحی شده است؛ ۱- ارزیابی سواد پدر و مادر که از دو خرده‌مقیاس میزان دانش‌آموختگی پدر و مادر تشکیل شده است؛ ۲- ارزیابی درآمد خانواده، دارای یک مؤلفه (دریافتی خانواده) است؛ ۳- سطح فرهنگ خانواده که دارای پنج مؤلفه میانگین ساعات مطالعه و فعالیت‌های فرهنگی چون عضویت در کتابخانه، رفتن به سینما و فعالیت در نهادهای مدنی است. ب- پرسشنامه رویکردهای خواندن: این پرسشنامه در دو بخش طراحی شده است که در یک قسمت از پرسشنامه رویکردها و مهارت‌های مطالعه برای دانشجویان (ASSIST)، انتویستل و تیت (۱۹۹۷) استفاده شده است. در قسمت دوم پرسش‌های سبک خواندن و یادگیری پژوهشگر ساخته است که مؤلفه‌های مرور، سازمان‌دهی و یادداشت‌برداری در زمان خواندن را بررسی می‌کند. ج- پرسشنامه کیفیت کار مدرسه (عملکرد مدرسه): بخش اول عملکرد دبیران، امکانات و تعاملات درون‌مدرسه‌ای و بین مدرسه و خانواده به وسیله مدیران پاسخ داده می‌شود. بخش دوم، ارزیابی عملکرد مدیران با پاسخ‌دهی دبیران است. پرسش‌های این بخش، پژوهشگر ساخته و برگردانی از استانداردهای حرفه‌ای مدیران و دبیرستان نیوجرسی^۱ در سال ۲۰۰۴ بوده است. پایایی و روایی پرسشنامه سبک خواندن به وسیله انتویستل و همکاران بررسی شده است. همچنین این پرسشنامه توسط فتح‌آبادی و سیف از زبان انگلیسی به فارسی برگردان شده است. در این پژوهش با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ، ضریب پایایی برای سبک خواندن سطحی، ۰/۸۷ و سبک خواندن عمقی، ۰/۸۸ به دست آمده است. روایی پرسشنامه کیفیت کار مدرسه با توجه به کاربرد پیشینه و نظر صاحب‌نظران منطقی لحاظ شده است. پایایی این پرسشنامه‌ها، با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ، ضرایب پایایی برای ۱۸ سؤال با پاسخ‌دهی دبیران درباره عملکرد مدیران مقدار ۰/۹۴ و برای ۵۴ پرسش درباره عملکرد دبیران و تسهیلات مدرسه مقدار ۰/۹۵ به دست آمده است.

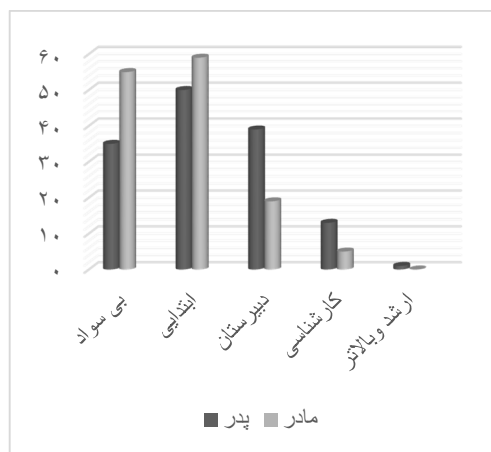
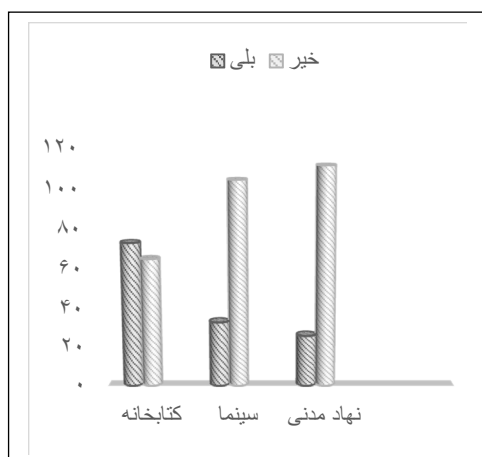
برای سنجش رابطه متغیرهای پیش‌بین (مستقل) با متغیر ملاک (وابسته) از دو سطح تحلیل استفاده شده است. نخست از ضریب همبستگی پیرسون برای نشان دادن رابطه تک‌تک متغیرهای پیش‌بین با متغیر ملاک استفاده شده است. برای پیش‌بینی

^۱. New Jersey Professional Standards for Teachers and School Leaders

متغیر ملاک (موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها) از چندین متغیر پیش‌بین (ویژگی‌های اجتماعی و تحصیلی) از رگرسیون چندگانه خطی استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

جنسیت	فراوانی	درصد
دختر	۷۲	۵۲,۲
پسر	۶۶	۴۷,۸

نمودار (۱) رشته تحصیلی، سطح تحصیلات پدر و مادر و کیفیت رفتارهای فرهنگی شرکت‌کنندگان

پرسش اول: چه رابطه‌ای بین شرکت در کلاس‌های آمادگی کنکور با موفقیت دانش‌آموختگان دبیرستانی استان هرمزگان در آزمون ورودی دانشگاه‌ها وجود دارد؟

جدول (۲) شرکت در کلاس کنکور و عملکرد در کنکور

کلاس کنکور عملکرد در آزمون	عدم شرکت	شرکت تا ۱ ماه	شرکت بین ۱ تا ۴ ماه	شرکت بالاتر از ۴ ماه	جمع
زیر ۵ هزار	۳	۳	۱	۶	۱۳
۵ تا ۱۰ هزار	۱۱	۲	۴	۵	۲۲
۱۰ تا ۲۰ هزار	۱۳	۶	۵	۷	۳۱
۲۰ تا ۴۰ هزار	۲۶	۵	۰	۲	۳۳
۴۰ هزار به بالا	۳۶	۲	۱	۰	۳۹
جمع	۸۹	۱۸	۱۱	۲۰	۱۳۸

با توجه به جدول (۳) شدت رابطه $R = ۰,۲۸$ است. یعنی رابطه ضعیفی بین این دو برقرار است. پرسش بالا اگرچه ضعیف اما تأیید می‌شود. یعنی بین شرکت در کلاس‌های آمادگی کنکور و موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها رابطه ضعیفی وجود دارد.

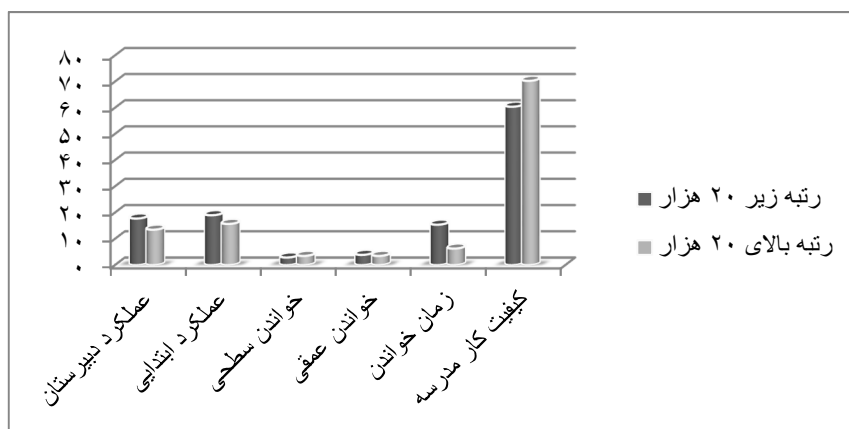
جدول (۳) رابطه بین شرکت در کلاس کنکور و موفقیت در کنکور

	شدت همبستگی	سطح معنی داری
R پیرسون	۰/۲۸	۰/۰۱

پرسش دوم: چه رابطه‌ای بین ویژگی‌های اجتماعی و آموزشی دانش‌آموختگان دبیرستانی استان هرمزگان و موفقیت آنان در آزمون ورودی دانشگاه‌ها وجود دارد؟

جدول (۴) عملکرد دوره دبیرستان و ابتدایی

درآمد عملکرد کنکور	تا ۵۰۰ هزار	۵۰۰ هزار تا ۱ میلیون	۱ میلیون تا ۲ میلیون	۲ تا ۳ میلیون	۳ میلیون و بالاتر	جمع	دبیرستان						
							زیر ۱۲	۱۲-۱۴	۱۴-۱۶	۱۶-۱۸	۱۸-۲۰		
زیر ۵ هزار	۰	۰	۴	۸	۱	۱۳						زیر ۱۲	
۱۰ تا ۵ هزار	۱	۵	۹	۶	۱	۲۲		۱		۳		۸	۱۲-۱۴
۲۰ تا ۱۰ هزار	۲	۸	۸	۱۱	۲	۳۱			۳	۲	۱۱	۴	۱۴-۱۶
۲۰ تا ۴۰ هزار	۶۲	۱۹	۹	۳	۰	۳۳	۲	۷	۱۷	۱۱		۶	۱۶-۱۸
۴۰ هزار به بالا	۶	۲۶	۷	۰	۰	۳۹	۴۳	۱۴	۴			۱	۱۸-۲۰
جمع	۱۱	۵۸	۳۷	۲۸	۴	۱۳۸	۴۵	۲۵	۲۳	۲۵		۲۰	جمع

نمودار (۲) ویژگی‌های آموزشی دانش‌آموختگان بین دو گروه موفق و ناموفق

جدول (۵) رابطه تک‌تک نشانگرهای ویژگی اجتماعی و آموزشی دانش‌آموختگان با عملکرد آنان در آزمون ورودی دانشگاه‌ها

عملکرد در آزمون ورودی دانشگاه‌ها		متغیر ملاک
		متغیرهای مستقل
sig = ۰/۰۰	r = ۰/۳۶	سواد پدر و مادر
sig = ۰/۰۰	r = ۰/۵۲	درآمد
sig = ۰/۰۰	r = ۰/۴۲	سطح فرهنگ خانواده
sig = ۰/۰۴	r = ۰/۲۴	تعداد افراد خانواده
sig = ۰/۰۳	r = ۰/۲۵	ترتیب تولد
sig = ۰/۰۰	r = ۰/۶۰	عملکرد ابتدایی
sig = ۰/۰۰	r = ۰/۵۵	عملکرد دبیرستان
sig = ۰/۰۰	r = ۰/۳۸	آموزش پایه
sig = ۰/۷۶	r = ۰/۳۰	سبک خواندن عمقی
sig = ۰/۰۰	r = -۰/۳۱	سبک خواندن سطحی
sig = ۰/۰۲	r = ۰/۲۷	کیفیت کار مدرسه
sig = ۰/۰۰	r = ۰/۶۲	خواندن در شبانه‌روز
sig = ۰/۰۰	r = ۰/۶۸	خواندن در طی سال
sig = ۰/۰۰	r = ۰/۳۸	بسته‌های کمک آموزشی
sig = ۰/۰۰	r = ۰/۶۳	تمرین تست‌زنی

پرسش سوم: از بین عوامل اجتماعی و آموزشی کدام یک بیشترین اثرگذاری را بر موفقیت در کنکور دارند؟

جدول (۶) آزمون معنی‌داری مدل پژوهش

آنوا				
سطح معنی‌داری	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	F
۰/۰۰۱	۲/۱۰	۱۱	۲۳/۱	۲۸/۶۳

با توجه به سطح معنی‌داری جدول، مدل رگرسیونی می‌تواند به‌طور معنی‌داری تغییرات متغیر وابسته را پیش‌بینی کند. نتایج به‌دست آمده از تحلیل رگرسیون چندگانه

استاندارد نشان می‌دهد که متغیرهای مدت‌زمان خواندن برای کنکور و کیفیت تحصیل در دوره ابتدایی و دبیرستان، پیش‌بینی‌کننده‌های بهتری برای موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها باشند.

جدول (۷) نتایج تحلیل رگرسیون استاندارد (هم‌زمان) عملکرد دانش‌آموختگان در کنکور با متغیرهای پیش‌بین

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	β	R^2_{adj}	R^2	R	T	سطح معنی داری
عملکرد دانش‌آموختگان در آزمون ورودی دانشگاه‌ها	سبک خواندن سطحی	-۰/۰۸	۰/۷۱	۰/۷۳	۰/۸۶	۱/۶۳	۰/۰۲۰
	سبک خواندن عمقی	-۰/۰۱۷				۳/۴۸	۰/۰۷۹
	وضع خانوادگی	-۰/۰۲۱				۲/۷۵	۰/۰۰۷
	شرکت در کلاس کنکور	۰/۰۱۷				۲/۲۲	۰/۰۲۸
	مدت زمان خواندن	۰/۳۲				۰/۳۱۵	۰/۰۰۱
	کیفیت مدرسه	-۰/۱۷				-۲/۵۱	۰/۰۱۳
	کیفیت تحصیل دوره ابتدایی	۰/۳۸				۳/۸۶	۰/۰۰۱
	کیفیت تحصیل دوره دبیرستان	۰/۱۹				۱/۹۷	۰/۰۴۹
	درآمد خانواده	۰/۳۰				۰/۶۴	۰/۰,۰۹۰۰۹۰

نتایج تحلیل رگرسیون به روش گام به گام نشان می‌دهد عملکردهای آموزشی چون زمان خواندن در شبانه‌روز و در طی سال با میانگین نمره‌های دوره ابتدایی و دبیرستان، بیشترین تأثیر را در موفقیت کنکور دارند. سبک خواندن سطحی و عمقی هم با توجه به نتایج جدول (۷) اهمیت دارند؛ سبک خواندن عمقی با عملکرد در کنکور همخوان نیست ولی سبک خواندن سطحی به نسبت ضعیفی اثرگذار است. درآمد و تعداد افراد خانواده هم از متغیرهای ویژگی‌های اجتماعی به نسبت ضعیفی از قدرت پیش‌بینی‌کنندگی بر موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها برخوردارند.

جدول (۸) نتایج تحلیل رگرسیون به روش گام به گام عملکرد دانش‌آموختگان در کنکور با

متغیرهای پیش‌بین

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	β	R^2_{adj}	R^2	R	T	sig
عملکرد دانش‌آموختگان در آزمون ورودی دانشگاه‌ها	زمان خواندن برای آزمون	۰/۶۸	۰/۵۷	۰/۵۸	۰/۷۶	۶/۳۴	۰/۰۰۱
	عملکرد دوره ابتدایی	۰/۲۸				۳/۴۸	۰/۰۰۱
	عملکرد دوره دبیرستان	۰/۲۱				۲/۷۵	۰/۰۰۷
	درآمد	۰/۱۷				۲/۲۲	۰/۰۲۸
	سبک خواندن سطحی	-۰/۱۷				-۲/۵۱	۰/۰۱۳
	تعداد افراد خانواده	-۰/۱۴				-۲/۵۱	۰/۰۱۳
	سبک خواندن عمقی	۰/۱۳				۲/۱۷	۰/۰۳۲

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش، عوامل اصلی اثرگذار بر موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها به دو عامل عمده ویژگی‌های آموزشی و اجتماعی و هر کدام از این عوامل نیز به خرده مقیاس‌هایی تقسیم شدند. مؤلفه‌های عوامل آموزشی: عملکرد دوره ابتدایی و

دبیرستان، برخورداری از آموزش‌های پیش‌دبستانی، سبک‌های خواندن (راهبردهای یادگیری)، کیفیت عملکرد مدرسه، زمان خواندن برای کنکور، تمرین تست‌زنی، رفتارهای فراشناختی در خواندن، شرکت در کلاس‌های کنکور و استفاده از بسته‌های کمک‌آموزشی بود. مؤلفه‌های عوامل اجتماعی عبارت بودند از: سواد پدر و مادر، درآمد خانواده، سطح فرهنگ خانواده، اندازه خانواده و ترتیب تولد. با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون رابطه تک‌تک خرده‌مقیاس‌های عوامل اجتماعی و تحصیلی با متغیر ملاک (موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها) مورد سنجش قرار گرفت. برای اثرگذاری متغیرهای پیش‌بین بر متغیر ملاک، از تحلیل رگرسیون چندگانه^۱ به روش استاندارد و گام به گام^۲ استفاده شد.

نتایج رگرسیون چندگانه عملکردهای آموزشی چون زمان خواندن در شبانه‌روز و در طول سال و میانگین نمره‌های دوره ابتدایی و دبیرستان، بیشترین تأثیر را در موفقیت کنکور دارند. سبک خواندن سطحی و عمقی هم با توجه به نتایج جدول بالا اهمیت دارند، سبک خواندن عمقی با عملکرد در کنکور همخوان نیست ولی سبک خواندن سطحی به نسبت ضعیفی اثرگذار است. درآمد و تعداد افراد خانواده هم از متغیرهای ویژگی‌های اجتماعی به نسبت ضعیفی از قدرت پیش‌بینی‌کنندگی بر موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها برخوردارند.

نتایج به دست آمده درباره سواد و درآمد خانوادگی با شواهد پژوهشی لیو و همکاران^۳ (۲۰۰۶) و لموس و همکاران^۴ (۲۰۱۱) هماهنگی دارد. همچنین پژوهش‌های کارن^۵ (۲۰۰۲) و کیم و شندلر^۶ (۲۰۰۵) نشان می‌دهند که میزان آموزش پدر و مادر با درآمد خانواده همبستگی مثبتی با ثبت‌نام در دانشگاه‌ها دارد. نتایج به دست آمده از تعداد افراد خانواده با موفقیت در کنکور با پژوهش سن و کلمنت^۷ (۲۰۱۰) همخوانی دارد که نشان داد افزایش اندازه خانواده به‌طور گسترده‌ای با کاهش علاقه-مندی به آموزش عالی حتی پس از کنترل کردن در ترتیب تولد وابستگی دارد. نتایج

1. Multiple Regression

2. Stepwise method

3. Liu et al

4. Lemos et al

5. Karen

6. Kim & Schneider

7. Sen, Clemente

به‌دست آمده از رابطه ترتیب تولد با موفقیت در آموزش عالی با پژوهش‌های بجرولکلند^۱ (۲۰۱۱) همسویی ندارد. نتایج به‌دست آمده از رابطه عملکرد دبیرستان و موفقیت در آموزش عالی با پژوهش‌های منتظری، (۱۳۴۳)، مهدیانی (۱۳۶۷)، رودباری و فیض‌آبادی فراهانی، (۱۳۸۶) همسویی نشان می‌دهد. در این پژوهش، نتایج به دست آمده سبک خواندن سطحی با پژوهش‌های بارتن و نلسون^۲ (۲۰۰۷)، شگری و همکاران (۱۳۸۵)، سیف و فتح‌آبادی (۱۳۸۸) همسو است. همچنین با پژوهش جعفری‌نژاد (۱۳۹۰) با ضریب همبستگی ($r=0,64$) همسویی دارد. پژوهش قلخانباز و خدایی (۱۳۹۳) نشان داد داوطلبانی که به پایگاه اجتماعی-اقتصادی بالاتری متعلق بوده‌اند، در مناطق مرفه‌تر سکونت داشته‌اند، تعداد اعضای خانواده آنان کمتر بوده و درآمد ماهیانه خانواده و تحصیلات والدینشان بالاتر بوده است، در آزمون رتبه بهتری را کسب کرده‌اند. نتایج پژوهش شیری و همکاران (۱۳۹۲) نشان داد سرمایه اجتماعی، تأثیر مثبت و معنی‌داری بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان مورد مطالعه داشته است. در این پژوهش، نقش پیشینه اجتماعی خانواده‌ها تأثیرگذار بوده ولی این نقش شدت چندانی ندارد.

پیشنهادها

پذیرش نباید در تعریف فرایندهای ویژه برای گروه‌های کمتر برخوردار با اسم بومی گزینی باشد. بلکه باید با تمرکز بر توانمندسازی آموزشی استان‌های کمتر برخوردار از پایه این روند را دگرگون ساخت. آموزش و پرورش باید با برگزاری آزمون‌های استاندارد علمی یکسان از پایه‌های مختلف آموزشی در سطح کشور، تفاوت‌های آماری نواحی مختلف آموزشی کشور را از جنبه‌های گوناگون دانشی و فرهنگی تحلیل کرده و بر مبنای آن به تعریف برنامه‌ریزی‌های راهبردی و تاکتیکی در میان‌مدت و بلندمدت اقدام کند. آموزش و پرورش، استانداردهایی برای کیفیت‌بخشی مدرسه‌ها تعیین کند. برای کاهش شکاف‌های آموزشی، سازمان آموزش و پرورش استان‌ها را به سمت تولید کالای آموزشی سوق دهد. با ارزش‌گذاری بر کالاهای تولید شده، از نظام آموزشی مناطق کمتر برخوردار، پاسخگویی و مسئولیت بیشتر بخواهد.

1. Björklund

2. Burton, Nelson

سرمایه‌گذاری زیاد جامعه برای بسته‌های کمک‌آموزشی و کلاس‌های آمادگی کنکور، اجرای پژوهش درباره تأثیر استفاده از کلاس‌های کنکور و بسته‌های آموزشی وابسته به آن و اثرات آن در نظام آموزشی و اجتماعی ضرورت دارد. پژوهش‌هایی برای تعیین نقش هریک از نهادهای اثرگذار در موفقیت آموزشی نیاز است تا بتوان با تولیدی کردن فرایندهای آموزشی، سهم هر یک از عوامل را به‌صورت شفاف و دقیق، مشخص و بر اساس آن تغییرات مطلوب در جهت بهبود فرایندهای آموزشی ایجاد کرد. مشاوره‌های تحصیلی باید به‌صورت مداوم روند یادگیری دانش‌آموزان را پایش کنند. انگیزش درونی یادگیرندگان که در نظام آموزشی باکیفیت به‌صورت لذت از آموختن شکل می‌گیرد عامل اساسی موفقیت در کنکور را شکل خواهد داد.

منابع

- بازرگان، عباس (۱۳۷۳). بررسی ترکیب اجتماعی دانشجویان دانشگاه تهران. *مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران*، ۵۳، ۵۷ - ۸۲.
- بازرگان، عباس؛ سرمد، زهره و حجازی، الهه (۱۳۸۹). *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*. تهران: انتشارات آگاه.
- باقری‌خواه، زهرا؛ عارفی، محبوبه و جمالی، احسان (۱۳۹۰). وضعیت پذیرش دانشجو در آموزش عالی ایران از دیدگاه دانشجویان دانشگاه‌های دولتی شهر تهران. *فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی*، ۲ (۶)، ۱۱۱ - ۱۳۶.
- پارسا پژوه، بتسابه (۱۳۷۹). *بررسی عوامل مؤثر بر تمایل دانش‌آموزان سال آخر دبیرستان برای ورود به آموزش عالی در شهر تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.
- جعفری‌نژاد، هادی (۱۳۹۰). *شناخت رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و روش‌های مطالعه با پیشرفت تحصیلی دانشجویان کارشناسی دانشگاه علامه*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- جویس، بروس؛ ویل، مارشا و کالهن، امیلی (۱۳۸۴). *الگوهای تدریس؛ ترجمه بهرنگی، محمدرضا*. تهران: نشر کمال تربیت.
- رودباری، مسعود و فراهانی فیض‌آبادی، زهرا (۱۳۸۶). فراوانی و متغیرهای مرتبط در نتیجه دانش‌آموزان دوره پیش‌دانشگاهی در کنکور سال ۱۳۸۴. *مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه سیستان و بلوچستان*، ۴، ۶۵ - ۸۴.
- ساکي، رضا (۱۳۸۸). *عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در دبیرستان‌های شهر تهران*. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۱۰۱، ۵۷ - ۸۴.
- سامانی، سیامک و جوکار، بهرام (۱۳۸۱). *بررسی میزان کارایی نمرات آزمون سراسری در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانشجویان برخی رشته‌های تحصیلی دانشگاه شیراز*. *مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، ۱۸ (۲)، ۱۳۶ - ۱۴۶.
- سبحانی، عبدالرضا و شهیدی، مهرداد (۱۳۸۶). *آسیب‌شناسی کنکور و بررسی امکان حذف آن در نظام پذیرش دانشجو*. *نشریه روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانش و پژوهش در علوم تربیتی*، ۱۳، ۱۶۱ - ۱۸۲.
- سلیمانی، علی (۱۳۷۵). *بررسی رابطه ویژگی‌های شخصی و تحصیلی پیش از ورود به دانشگاه با نمره‌های امتحان ورودی (کنکور سراسری) و ویژگی‌های شخصی حین*

- تحصیل دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز با عملکرد تحصیلی دوره دانشگاه آنان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شهید چمران اهواز.
- سیف، علی اکبر (۱۳۸۵). روش‌های یادگیری و مطالعه. تهران: نشر دوران.
- سیف، علی اکبر (۱۳۸۸). روان‌شناسی پرورشی: روان‌شناسی یادگیری. تهران: نشر آگاه.
- سیف، علی اکبر (۱۳۸۶). روان‌شناسی پرورشی نوین. تهران: نشر دوران.
- سیف، علی اکبر (۱۳۸۶). اندازه‌گیری، سنجش و ارزیابی آموزشی. تهران: نشر دوران.
- سیف، علی اکبر و فتح‌آبادی، جلیل (۱۳۸۸). رویکردهای مطالعه و رابطه آن با پیشرفت تحصیلی، جنسیت و مدت تحصیل دانشجویان در دانشگاه. دوماهنامه علمی-پژوهشی دانشور رفتار، دانشگاه شاهد. ۱۵، ۳۳.
- شجاعی، بهرام (۱۳۵۰). علل و موجبات عدم موفقیت جوانان در کنکور دانشگاه‌ها. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علوم تربیتی، دانشگاه تهران.
- شکری، امید و کدیور، پروین (۱۳۸۵). نقش صفات شخصیت و رویکردهای یادگیری در پیشرفت تحصیلی دانشجویان. پژوهش‌های روان‌شناختی، ۹، ۳ و ۴.
- شیری، نعمت‌اله؛ خوش‌مرام، مژگان؛ رستمی، فرحناز و میرک‌زاده، علی اصغر (۱۳۹۳). نقش سرمایه اجتماعی در پیشرفت تحصیلی دانشجویان: مطالعه موردی دانشجویان کشاورزی دانشگاه رازی. فصلنامه مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی، ۴ (۶)، ۵۵ - ۸۳.
- عبدی، بهشته و آقابابا، ابوالفضل (۱۳۸۷). بررسی عوامل مؤثر بر انتخاب رشته داوطلبان مجاز به انتخاب رشته کنکور سراسری. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۱۳ (۲)، ۱۳۱ - ۱۵۰.
- قلخان‌باز، فاطمه و خدایی، ابراهیم (۱۳۹۳). تأثیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی داوطلبان آزمون سراسری ۱۳۸۹ بر موفقیت تحصیلی آنها. فصلنامه مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی، ۴ (۵)، ۵۵ - ۷۹.
- مردیها، مرتضی (۱۳۸۳). آسیب‌شناسی آزمون ورودی دانشگاه. نشریه دانش و پژوهش در علوم تربیتی، ۱۳، ۱۶۱ - ۱۸۲.
- مرکز آمار ایران (۱۳۸۳). سالنامه آماری کشور. تهران: مرکز آمار ایران.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۰). سالنامه آماری کشور. تهران: مرکز آمار ایران.
- منتظری، محمدعلی (۱۳۴۳). عوامل موفقیت شرکت‌کنندگان کنکور دانشگاه تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

مهدیانی، علی (۱۳۶۷). ارزش نمرات سال آخر متوسطه در پیش‌بینی موفقیت در دانشگاه‌ها. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بوعلی سینای همدان.

نادری، ابوالقاسم (۱۳۹۰). تحلیل رابطه بین منابع مالی و عملکرد آموزشی مناطق آموزش و پرورش شهر تهران. فصلنامه برنامه‌ریزی و بودجه، ۱۶ (۱۱۲)، ۱.

- Aydin, A.; Uysal, S. & Sarier, Y. (2010). Analyzing the results of PISA math's literacy in terms of social justice and equality in educational opportunities. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2, 3537–3544.
- Baldwin, G. & James, R. (2010). Access and Equity in Higher Education. *International Encyclopedia of Education*. pp. 334-340.
- Binti, H. N.; Bakri, B. M.; Mustapha, N. & Midi, H. (2010). Statistical Fact of Students' Background and Academic Achievement in Higher Educational Institution. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 8, 79–84.
- Björklund, A. & Salvanes, K. G. (2011). Education and Family Background Mechanisms and Policies. *Handbook of the Economics of Education*, 3, 201-247.
- Burton, J. L. & Nelson, J. L. (2011). The relationship between personality, approach to learning, and academic success in first - year psychology distance education students. *Journal of Research in Personality*, 45, 341 - 356.
- Carlos Mongan. J.; Santin, D. & Santin, A. (2011). Towards the equality of educational opportunity in the province of Buenos Aires. *Journal of Policy Modeling* 33, 583–596.
- Clotfelter, C. T., Ladd, H. F. & Vigdor, J. L. (2006). Teacher-student matching and the assessment.
- Ediger, M. (2004). What Makes for Failing Schools? *Journal of Instructional Psychology*, 31 (2), 170-174.
- Evans, M. D. R.; Kelley, J.; Sikora, J. & Treiman, D. J. (2010). Family scholarly culture and educational success: Books and schooling in 27 nations. *Research in Social Stratification and Mobility* 28, 171–197.
- Ewans, W.; yoo, M. & Sipple, J. (2010). The ecological context of student achievement: School building quality effects are exacerbated by high levels of student mobility. *Journal of Environmental Psychology* 30, 239–244.
- Giambona, F.; Vassallo, E. & Vassiliadis, E. (2011). Educational systems efficiency in European Union countries. *Studies in Educational Evaluation*, 37, 108–122.
- Gibbons, S. Silva, O. (2011). School quality, child wellbeing and parents' satisfaction. *Economics of Education Review* 30, 312–331.

- Gisemba, J. (2010). Many districts left behind: An individual change analysis of inequity in the Kenyan primary educational opportunities (2001–2007). *International Journal of Educational Development* 30, 586–591.
- Hanushek, E. (1996). *School resources and students performance*. In: Burtless, G. (Ed.), *Does Money Matter? The Effect of School Resources on Student Achievement and Adult Success*. Brookings Institution, Washington, D.C., pp. 43–73.
- Hout, M. (1999). Educational progress of African Americans and Latinos in the United States from the 1950s to the 1990s: The interaction of ancestry and class. *Paper presented at the US/UK*.
- Karen, D. (2002). Changes in access to higher education in the United States: 1980–1992. *Sociology of Education* 75, 191–210.
- Kim, D. H. & Schneider, B. L. (2005). Social capital in action: alignment of parental support in adolescents' transition to postsecondary education. *Social Forces*, 84, 1181–1206.
- Lemos, G.; Almeida, L. S. & Colom, R. (2011). Intelligence of adolescents is related to their parents' educational level but not to family income. *Personality and Individual Differences*, 50, 1062–1067.
- Liu, J. T.; Chou, S. Y. & Liu, J. L. (2006). Asymmetries in progression in higher education in Taiwan: Parental education and income effects. *Economics of Education Review*, 25, 647–658.
- Mongan, J. C.; Santin, D. & Valino, A. (2011). Towards the equality of educational opportunity in the province of Buenos Aires. *Journal of Policy Modeling* 33, 583–596
- Nickolaus, R.; Gschwendtner, T. & Geibel, B. (2009). Social inequality as an enduring phenomenon of general and vocational education. *European journal of vocational training* – No 47. From, <http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications/15400.aspx>.
- Rivkin, S. G.; Hanushek, E. A. & Kain, J. F. (2005). Teachers, schools, and academic achievement. *Econometrica*, 73 (2), 2005), 417–458
- Roksa, J. (2008). Structuring access to higher education: The role of differentiation and privatization. *Research in Social Stratification and Mobility*, 26, 57–75
- Rousen, L. (2005). *School discipline best Practices for administrators*. Second Edition. Sage Publications Company. www.amazon.com. (Accessed December 2011).
- Rowan, B.; Correnti, R. & Miller, R. (2002). What Large-Scale Survey Research Tells Us About teacher effects on student achievement: Insights from the Prospects study of elementary schools. *Teachers College Record*, 104, 1525-1567.
- Schmidt, William H.; Cogan, Leland S. & McKnight, Curtis C. (2011). Equality of Educational Opportunity.

- www.aft.org/pdfs/americaneducator/winter1011 (Accessed, 2012/6/04)
- Sen, A. & Clemente, A. (2010). Intergenerational correlations in educational attainment: Birth order and family size effects using Canadian data. *Economics of Education Review*, 29, 147–155.
- Smith, E. (2008). Raising standards in American schools? Problems with improving teacher quality. *Teaching and Teacher Education*. *Sociology*, 88 (6), 610–622.
- Tao, H. (2010). Equal educational spending across districts—a case study of Taiwan. *Economics of Education Review*, 29, 980–992.
- Wong, K. (2005). Conditions and practices of successful principals hip in Shanghai. *Journal of Educational Administration*, 43 (6), 552-562.
- Zeisler, K. (2012). The impact of resources on education: A position paper on how theories of social capital provide insight on the achievement gap in the United States education system. *Social Capital and the Achievement Gap 1*. From, <http://www.eric.ed.gov>.